

**ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА ПІДТРИМКА
СФЕРИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ****Дмитро ПЕТРИШИН***Львівський державний університет фізичної культури, м. Львів, Україна
e-mail: dmytropetryshyn@ukr.net*

Анотація. У статті досліджено основні протиріччя економіки фізичної культури і спорту в Україні в процесі її євроінтеграції. Розглянуто ефективність фінансово-економічного механізму підтримки фізичної культури і спорту в Україні та пошук шляхів її удосконалення. Проаналізовано сучасні підходи та виокремлено основні проблеми щодо фінансово-економічної підтримки фізичної культури і спорту в Україні. Здійснено пошук джерел фінансування та розроблено ефективного механізму фінансово-економічної підтримки сфери фізичної культури та спорту. За результатами дослідження запропоновано напрями реформування сфери фізичної культури та спорту на засадах ринкової економіки.

Ключові слова: фінансування фізичної культури і спорту, додаткові джерела фінансування, спонсорська допомога.

**ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКАЯ
ПОДДЕРЖКА СФЕРЫ ФИЗИЧЕСКОЙ
КУЛЬТУРЫ И СПОРТА****Дмытро ПЕТРЫШЫН***Львовский государственный университет
физической культуры, г. Львов, Украина,
e-mail: dmytropetryshyn@ukr.net*

Аннотация. В статье исследованы основные противоречия экономики физической культуры и спорта в Украине в процессе ее евроинтеграции и эффективность финансово-экономического механизма поддержки физической культуры и спорта в Украине и поиск путей ее совершенствования. Проанализированы современные подходы и выделены основные проблемы по финансово-экономической поддержке физической культуры и спорта в Украине. Поиск источников финансирования и разработки эффективного механизма финансово-экономической поддержки сферы физической культуры и спорта. По результатам исследования предложены направления реформирования сферы физической культуры и спорта на основе рыночной экономики.

Ключевые слова: финансирование физической культуры и спорта, дополнительные источники финансирования, спонсорская помощь .

**FINANCIAL AND ECONOMIC SUPPORT
OF PHYSICAL CULTURE AND SPORT****Dmytro PETRYSHYN***Lviv State University of Physical Culture,
Lviv, Ukraine, e-mail: dmytropetryshyn@ukr.net*

Abstract. In the article the basic contradictions of the economy of physical culture and sports in the Ukraine in the process of European integration and efficiency of financial and economic support mechanism of physical culture and sport in Ukraine and search for ways of improvement. Analyzes new approaches and singled out the basic problems of financial and economic support of physical culture and sport in Ukraine. Search for funding and developing effective mechanism for financial and economic support for the sphere of physical culture and sports. The study proposed directions of reforming physical culture and sports on the principles of a market economy.

Key words: funding for Physical Culture and Sports , additional sources of funding sponsorship .

Постановка проблеми. Фізична культура і спорт є специфічною сферою діяльності, що зумовлено, насамперед, результатами людської діяльності та розвитком фізкультурно-спортивних послуг, які спрямовані на досягнення бажаного психофізіологічного чи емоційного стану людини. На сучасному етапі розвитку світової економіки значна кількість країн, які раніше функціонували на засадах адміністративно-командної економіки, стикнулися з низкою проблем, що пов'язані з адаптуванням сфери фізичної культури і спорту до нових соціально-економічних умов. Перехід на засади ринкової економіки передбачає формування такої системи господарювання, яка б функціонувала на принципах самоокупності та самофінансування. Проте, як свідчить практичний досвід, досягнути такого результату в сфері надання фізкультурно-спортивних послуг можливо лише за наявності ефективного фінансово-економічного механізму, який би стимулював до популяризації та розвитку цих послуг. Актуальність науко-

вого дослідження визначає пошук джерел фінансування та розроблення ефективного механізму фінансово-економічної підтримки сфери фізичної культури та спорту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами фінансово-економічної діяльності у сфері розвитку фізичної культури і спорту в Україні займалися такі дослідники, як М. Воробйов, Ю. Мічуда, Л. Дудорова, Є. Імас, О. Кокун, Ю. Довгенько, Ю. Павленко [1–6].

Метою наукової статті є встановлення ефективності фінансово-економічного механізму підтримки фізичної культури і спорту в Україні та пошук шляхів його удосконалення.

Результати дослідження. Зважаючи на різноплановість ефекту фізкультурно-спортивних послуг, їхніми покупцями-споживачами можуть бути як окремі особи, так і суб'єкти господарської діяльності, а також певні соціальні інститути. Одним із споживачів фізкультурно-спортивних послуг є і держава, яка намагається використати досягнення своїх спортсменів на найпрестижніших міжнародних змаганнях з політичною метою, сподіваючись на поліпшення свого міжнародного іміджу. Окрім цього, держава потенційно зацікавлена у підтриманні та зміцненні здоров'я населення країни, одним із дієвих чинників чого є фізична культура і спорт [1].

Аналізуючи сучасні економічні підходи у сфері фізичної культури і спорту України, слід звернути увагу на наявність низки протиріч, які виникли під впливом сукупності чинників. Головними серед них можна визначити такі: зміна ролі держави у забезпеченні життєдіяльності фізкультурно-спортивних організацій; активне проникнення у сферу фізичної культури і спорту ринкових відносин; виникнення раніше непритаманного сфері приватного сектору; формування ринку фізкультурно-спортивних послуг.

В Україні протягом двох останніх десятиліть відбувався процес трансформації командної економічної системи в систему ринкового типу, який поширився і на сферу фізичної культури і спорту. Як результат було закладено підвалини національного ринку фізкультурно-спортивних послуг з наступними параметрами, які характеризують його сучасний стан:

1) Низький рівень попиту на фізкультурно-спортивні послуги. В Україні фізичною культурою та спортом займається близько 7 млн людей, що становить 15,39 % населення [2]. Це є наслідком низького рівня доходів, обмеженого фонду вільного часу активного населення, відсутності реальних економічних стимулів зміцнення здоров'я;

2) Обмеженість пропозиції фізкультурно-спортивних послуг, невисока якість фізкультурно-спортивних послуг, які пропонуються, внаслідок низького рівня матеріально-технічного, кадрового, наукового, організаційного, нормативно-правового, інформаційного забезпечення сфери фізичної культури і спорту;

3) Повільні темпи формування необхідних компонентів галузевого ринку внаслідок негативного впливу на сферу фізичної культури і спорту, зовнішнього економічного середовища.

Характер функціонування економіки України не сприяє створенню ринкових засад розвитку сфери фізичної культури і спорту. Економіка країни не досягла такого рівня розвитку, коли бізнес стає надзвичайно зацікавленим у використанні ринку фізкультурно-спортивних послуг, а отже, активно сприяє його розвитку. Цим зумовлюється порівняно невелика кількість спонсорів та їх низька активність у підтримці фізкультурно-спортивних організацій. Ситуація ускладнюється і низькою зацікавленістю фізичною культурою і спортом з боку засобів масової інформації, насамперед телебачення.

Одним із визначальних протиріч сучасного етапу розвитку економіки фізичної культури і спорту в Україні є повна невідповідність між намаганням держави зберегти провідну роль в забезпеченні життєдіяльності сфери і її обмеженими ресурсними можливостями. Сьогодні реалізується курс не лише на збереження, а у багатьох випадках і на посилення ролі держави у розвитку сфери фізичної культури і спорту. Про це свідчать, зокрема, ухвалення таких відповідних нормативно-правових актів: 7 актів Верховної Ради України, серед яких 6 законів та 1 постанова, 16 указів та розпоряджень Президента України, 42 постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України [1].

Так, Законом України «Про фізичну культуру і спорт» визначено такі форми впливу держави на економіку фізичної культури і спорту: підтримка олімпійського руху, діяльності

Всеукраїнських фізкультурно-спортивних товариств, Національних спортивних федерацій, інших громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості (стаття 3); утримання та підготовка членів збірних команд України до міжнародних змагань (стаття 21); фінансування державної програми розвитку фізичної культури і спорту за рахунок державного бюджету, бюджетів місцевого самоврядування (стаття 28); визначення нормативів мінімальної забезпеченості основними фізкультурно-оздоровчими і спортивними спорудами житлових районів, а також підприємств, установ і організацій всіх форм власності, контроль за ефективністю використання спортивних споруд незалежно від форм власності (стаття 29); забезпечення підготовки та перепідготовки кадрів у сфері фізичної культури і спорту (стаття 30) [1].

Тенденція фінансового забезпечення сфери фізичної культури і спорту в Україні має позитивну динаміку. Однак, на жаль, збільшення бюджетних асигнувань на фізичну культуру і спорт часом відстає від реального зростання «вартості життя», цін на різні товари і послуги, що врешті-решт призводить до загострення проблем із реальним фінансовим забезпеченням реалізації державних і регіональних фізкультурно-спортивних програм.

Останніми роками обсяг фінансування збільшився у 5 разів, а питома вага державних коштів зросла від 51,1% до 59,8%. При цьому значно зросла роль місцевих бюджетів, що характерно для країн з ринковою економікою. Водночас за позитивними показниками не можна приховати те, що в Україні, протягом останнього п'ятиріччя на розвиток фізичної культури і спорту з Державного бюджету щорічно виділяли менше ніж 2% від його видаткової частини, що у кілька разів нижче за середньоєвропейські показники. Так, видатки Державного бюджету України 2010 року на фізичну культуру і спорту становили лише 1,7% [2]. За обсягами річних видатків з усіх джерел фінансування з розрахунку на одну особу Україна майже у 30 разів поступається Фінляндії, у 15 разів – Японії та Австралії, у 10 разів – Німеччині. Не можна залишити поза увагою ще один важливий аспект означеного протиріччя. Йдеться про те, що на етапі становлення ринкових відносин у сфері фізичної культури нашої країни поки що не вдається забезпечити використання можливостей ринку в інтересах суспільства. Прикладом може слугувати стан речей в професійному спорті. Роль держави стосовно цього виду фізкультурно-спортивної діяльності мала б полягати в тому, аби за допомогою правових важелів зорієнтувати структури професійного спорту ще до моменту їхнього започаткування на застосування найбільш прийнятних з погляду суспільства моделей функціонування [3].

Сьогодні фахівці наголошують на існуванні двох головних напрямів розвитку професійного спорту: комерційно-спортивного та спортивно-комерційного [3]. Основу першого становить прагнення максимальних доходів та прибутку, а суто спортивна діяльність та спортивний результат розглядається як засіб досягнення мети. Цей підхід є переважним в американському професійному спорті. Другий підхід, який більш характерний для міжнародного та європейського професійного спорту на перший план висуває спортивний результат, гострота спортивної боротьби є пріоритетним моментом й обов'язковою умовою спортивного бізнесу. Розвиток професійного спорту спортивно-комерційного типу викликає великий суспільний інтерес, що, зокрема, виражається у фінансовій та іншій підтримці професійного спорту державою.

Не можна обійти увагою ще одне протиріччя, яке ускладнює формування цивілізованих ринкових відносин у сфері фізичної культури і спорту. Йдеться про економічні відносини між державою і представниками суспільного сектору економіки фізичної культури і спорту. За часів командної системи одне із провідних місць у фізкультурно-спортивному русі посідали добровільні фізкультурно-спортивні товариства, які відігравали помітну роль в організації фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності серед населення, яке працює, проводили масові спортивні змагання, здійснювали підготовку спортсменів високої кваліфікації – членів збірних команд України з різних видів спорту. Головними джерелами їхнього фінансування були цільові кошти галузевих профспілок та членські внески. Сьогодні з об'єктивних причин вони фактично позбавлені вказаних джерел існування. Намагаючись відновити втрачені позиції, керівництво товариств звертається до держави за фінансовою підтримкою замість того, аби адаптуватися до вимог ринку, віднаходити нові форми економічних стосунків зі споживачами фізкультурно-спортивних послуг, які б ґрунтувалися на обопільних інтересах сторін [1].

Необхідність зняття розглянутих протиріч має бути врахована у процесі визначення стратегічних моментів розвитку сфери фізичної культури і спорту в Україні. Слід визначити міру участі держави в забезпеченні процесу розширеного відтворення у сфері фізичної культури і спорту.

Перехідні процеси в економіці сфери фізичної культури і спорту не зможуть здійснюватися за логікою ринкових перетворень, якщо не буде забезпечено безумовне виконання відповідних законодавчих норм. У цьому сенсі в Україні належить зробити ще багато кроків у напрямі формування правової культури суб'єктів господарювання у сфері фізичної культури і спорту. Одним із перших кроків має стати встановлення жорсткого контролю виконання норм, що забезпечують високу якість фізкультурно-спортивних послуг.

В умовах сучасної ринкової економіки послуги, що надаються населенню фізкультурно-спортивними організаціями різної організаційно-правової форми, перетворюються у форму послуг населенню, що надаються суб'єктами господарської діяльності, і мають підлягати обов'язковому ліцензуванню. По-перше, це забезпечує найбільш повне задоволення потреб споживачів у руховій активності та веденні здорового способу життя, а по-друге, застерігає надавачів та користувачів послуг від можливих негативних впливів оздоровчих і тренувальних занять на здоров'я людей внаслідок надання некваліфікованих послуг, недостатнього використання науково обґрунтованих методик тренувань, невідповідності приміщень умовам проведення занять, санітарно-гігієнічним нормам тощо [4].

Важливим чинником реформування економічних відносин у сфері фізичної культури і спорту є впровадження ефективного механізму залучення позабюджетних коштів, зокрема Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, відрахування роботодавцями коштів профкомам на фізкультурну і оздоровчу роботу, як це передбачено статтею 44 Закону України „Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності”, внесків підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян та фізичних осіб, кошти від фінансово-господарської діяльності закладів фізичної культури і спорту та організацій фізкультурно-спортивної спрямованості, продажу прав на використання спортивної символіки і на трансляцію спортивних змагань, від проведення спортивно-видовищних заходів тощо [6].

Висновок. Сьогодні в Україні відсутня система державних преференцій для позабюджетного фінансування сфери фізичної культури і спорту. Окреме місце у позабюджетному фінансуванні програм з розвитку масового спорту мають займати надходження від частини прибутків вітчизняних виробників алкогольної та тютюнової продукції як важливого компенсатора негативних наслідків для здоров'я людини від зазначеної продукції.

Необхідно також розробити систему підтримки малого та середнього бізнесу з метою залучення додаткових джерел фінансування вітчизняного виробника спортивного інвентарю та обладнання. Для економічної підтримки сфери на місцевому рівні, на державному рівні необхідно врегулювати питання звільнення від плати за землю закладів фізичної культури і спорту та спортивних споруд.

Розвиток фізичної культури і спорту – це показник не тільки соціального прогресу, але і одна з умов зростання продуктивності праці, поряд з такими чинниками як науково-технічний прогрес, підвищення кваліфікації та організації праці. Останнє створює економічну основу загальної зацікавленості у розвитку оздоровчої фізкультури та спорту з урахуванням впровадження інноваційних технологій. Виходячи з ролі, яку сьогодні відіграє фізична культура та спорт у становленні і зміцненні української держави, до пріоритетних доцільно віднести потреби у фінансуванні збереження і зміцнення здоров'я населення та потреби у фінансуванні для підготовки українських спортсменів до участі у змаганнях.

Список літератури

1. Імас Є. В. Протиріччя економіки фізичної культури і спорту в перехідних суспільних системах / Є. В. Імас, Ю. П. Мічуда // Економіка та держава. – 2008. – № 2. – С. 40.

2. Україна спортивна в цифрах і коментарях [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Профессиональный спорт / под общей ред. С. И. Гуськова, В. Н. Платонова. – К. : Олимпийская литература, 2007. – 253 с.
4. Экономика физической культуры : учеб. пособ. / под общ. ред. В.Ж. Кузина. – М., 2004. – 496 с.
5. Павленко Ю. Спортивна карта України [Електронний ресурс] / Ю. Павленко. – Режим доступу : <http://www.glavred.info/print.php?article=/archive/2006/05/17/124743-0.html>.
6. Мічуда Ю. Програмно-цільове управління матеріально-технічною базою олімпійського та паралімпійського спорту в Україні: питання теорії / Ю. Мічуда, Ю. Довгенько // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2005. – № 4. – С. 91–95.

Стаття надійшла до редколегії 08.04.2015

Прийнята до друку 26.05.2015

Підписана до друку 30.04.2015